

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Udrag fra Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift

Citation: Kierkegaard, Søren: "Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 7", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 7*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Jette Knudsen; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2002 , s. l. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-ae-txt-shoot-id19dc1c7f-5bdc-4c89-a9bd-93e0d6ec5c36.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 7

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

F. *Ex.det at døe.* Jeg veed desangaaende, hvad saadan Folk i Almindelighed veed, at naar jeg indtager en Dosis Svovlsyre, saa døer jeg, ligesom ogsaa ved at springe i Vandet, ved at sove i Kuldamp o. s. v.; jeg veed, at Napoleon altid gik med Gift hos sig, og at Julie hos Shakespeare tog den; at Stoikeren ansaae Selvmord for en modig Handling, og Andre ansee den for Feighed; at man kan døe af en saa latterlig Ubetydelighed, saa det alvorligste Menneske ikke kan lade være at lee af Døden; at man kan undgaae den visse Død o. s. v. Jeg veed, at den tragiske Helt døer i femte Akt, og at Døden her faaer uendelig Realitet i Pathos, men ikke har denne, naar en Øltapper døer. Jeg veed, at Digteren varierer Dødens Opfattelse i Stemning lige indtil det Comiske: jeg forpligter mig til i Prosa at frembringe den samme Stemningens forskellige Virkning. Jeg veed fremdeles hvad Præsterne pleie at sige, jeg kjender de almindelige Themata, der ved Begravelser behandles. Er der intet Andet til Hinder for at gaae over til Verdenshistorien, saa er jeg færdig, thi jeg behøver blot at kjøbe sort Klæde til en Præstekjole, saa skal jeg holde Ligtaler trods nogen ordinair Præst, thi at De med Fløiels-Forstykke gjør det elegantere, indrømmer jeg gjerne, men denne Forskjel er ikke væsentlig, saa lidet som den mellem fem og ti Rbd. Liigvognen. Men see, trods denne næsten ualmindelige Viden eller Videns Færdighed kan jeg ingenlunde ansee Døden for Noget, jeg har forstaaet. Førend jeg derfor gaaer over til Verdenshistorien, hvorom jeg dog altid maa sige: Gud veed om den dog egentligen vedkommer Dig, synes jeg, det var bedre at tænke herover, at Tilværelsen ikke skal spotte mig, hvis jeg blev saa hølilærd, at jeg havde glemt at forstaae, hvad der engang skal hændes mig og hændes ethvert Menneske – engang, dog hvad siger jeg, sæt Døden var lumsk nok til at komme imorgen! Allerede denne Uvished, naar den skal forstaaes og fastholdes af en Existerende, og altsaa netop fordi den er Uvished tænkes ind med i Alt, ind med altsaa endog i min Begynden paa Verdenshistorien, at jeg gjør mig det tydeligt, om jeg begynder paa Noget, det er værd at begynde paa, hvis Døden kom imorgen, allerede denne Uvished føder utrolige Vanskeligheder, hvilke end ikke Taleren er opmærksom paa, saa han mener at tænke Dødens Uvished, og dog glemmer at tænke Uvigheden ind i det han siger om Uvigheden, naar han bevæget taler rystende om Dødens Uvished og ender med at opmuntre til et Forsæt for hele Livet, og altsaa ender med væsentligen at have glemt Dødens Uvished, da ellers hans begejstrede Forsæt for hele Livet maatte være gjort dialektisk i Forhold til Dødens Uvished. At tænke denne Uvished eengang for alle eller eengang om Aaret, Nytaarsmorgen i en Froprædiken, er naturligviis Nonsens og er slet ikke at tænke den. Dersom Den, der tænker den saaledes, tillige forklarer Verdenshistorien, da kan maaskee Det han siger om Verdenshistorien være herligt, men Det han siger om Døden er dumt. Er Døden altid uvis, er jeg dødelig: saa betyder dette, at denne Uvished umuligen kan forstaaes i Almindelighed, dersom jeg ikke ogsaa er saadant et Menneske i Almindelighed. Men dette er jeg dog ikke, det er noget som kun distraite Folk f. Ex. Boghandler Soldin ere, og er jeg det end i min Begynden, saa er det jo Livets Opgave, at blive subjektiv, og i samme Grad bliver Uvigheden mere og mere dialektisk indtrængende i Forhold til min Personlighed; det bliver mig derfor vigtigere og vigtigere at tænke den ind i ethvert Øieblik af mit Liv, thi da dens Uvished er i ethvert Øieblik, er denne Uvished kun til at overvinde derved, at jeg hvert Øieblik overvinder den. Er derimod Dødens Uvished noget i Almindelighed, saa er det at jeg døer ogsaa noget i Almindelighed. Maaskee er det at døe ogsaa saaledes Noget i Almindelighed for Systematikere, for distraite Folk; for afdøde Boghandler Soldin skal det at døe have været saadant Noget i Almindelighed, »da han vilde staae op om Morgenen, vidste han ikke af, at han var død.« Men det, at jeg døer, er for mig slet ikke saadan Noget i Almindelighed; for Andre er det, at jeg døer, saadan Noget. Jeg er heller ikke for mig saadan Noget i Almindelighed, maaskee er jeg for Andre saadan Noget i Almindelighed. Men er det Opgaven at blive subjektiv, saa bliver jo ethvert Subjekt for sig selv lige det Modsatte af saadan Noget i Almindelighed. Jeg synes ogsaa, det er flaut, at være saa meget for Verdenshistorien, og saa hjemme hos sig selv at være for sig selv saadan Noget i Almindelighed. Det er allerede flaut nok, naar en Mand, der i Folkeforsamlingen er saa overordentligt Meget, naar han kommer hjem til sin Kone, at han saa for hende kun er saadan Noget i Almindelighed, eller at være en verdenshistorisk Diedrich Menschenschreck, og saa der hjemme, ja jeg gider ikke sige mere; men endnu flauere er det dog at staae sig saa slet med sig selv, og endnu flauere, at forblive uvidende derom. Et Svar paa det Spørgsmaal, hvad det er at døe, kan dog den med Verdenshistorien beskæftigede Høifornemme ikke nægte mig, og i samme Øieblik han svarer, saa begynder Dialektiken. Han angive hvilken Grund han vil til ikke videre at dvæle ved saadanne Tanker, det hjælper ikke, thi Grunden gjøres igjen dialektisk for at see, hvad den væsentligen er. Saa maatte jeg da spørge, om der overhovedet kan gives nogen Forestilling om Døden, om den kan anticiperes og anticipando opleves i en Forestilling, eller om den først er idet den virkelig er; og da dens virkelige Væren er en Ikke-Væren, om den altsaa først er idet den ikke er, med andre Ord om Idealiteten kan ideelt overvinde Døden ved at tænke den, eller Materialiteten seirer i Døden, saa et Menneske døer som en Hund, medens Døden kun kan blive ophævet ved den Dødendes Forestilling om Døden i Dødens Øieblik. Denne Vanskelighed kan ogsaa udtrykkes saaledes, om det er saa, at den Levende slet ikke kan nærme sig Døden, da han eksperimenterende ikke kan komme den tilstrækkeligt nær, uden comisk at blive et Offer for sit Experiment; og erfarende ikke kan holde igjen, men Intet lærer af Erfaringen, da han ikke kan tage sig selv tilbage ud af Erfaringen og senere have Gavn deraf, men bliver stikkende i Erfaringen. Svares der nu, at Døden ikke kan optages i en Forestilling, saa er Sagen dermed ingenlunde færdig. Et negativt Svar, et Nei, er dialektisk ligesaa udførligt at bestemme som et positivt Svar, og kun Barnet og den Eenfoldige tilfredsstilles ved: das weiß man nicht. Den Tænkende vil have mere at vide, vel ikke positivt, om Det som kun efter Antagelsen kan besvares negativt, men han vil have det dialektisk tydeliggjort, at der maa svares nei, og denne dialektiske Tydeliggjørelse sætter dette negative Svar i Forhold til alle andre Existens-Problemer, saa der skal blive Vanskeligheder nok. Besvares det med Ja, saa spørges hvad Døden er og hvad den er for den Levende, hvorledes Forestillingen om den maa forvandle hele et Menneskes Liv, naar han, for

at tænke dens Uvished, maa tænke den hvert Øieblik, for saaledes at forberede sig paa den; om hvad det vil sige at forberede sig paa den, da man jo her igjen gjør en Forskjel mellem dens virkelige Komme og Forestillingen om den (hvilken Forskjel synes at gjøre al min Forberedelse til noget Ubetydeligt, dersom det, der virkelige kommer, ikke er det Samme, som det jeg har forberedt mig paa; og dersom det er det Samme, saa er jo Forberedelsen, naar den er fuldkomnest, Døden selv), og da den jo kan komme i samme Øieblik, som jeg begynder Forberedelsen; der spørges om et ethisk Udtryk for dens Betydning, et religiøst Udtryk for dens Overvindelse; der fordres et løsende Ord, som forklarer dens Gaade, og et bindende Ord, hvormed den Levende vægger sig imod den idelige Forestilling, thi Tankeløshed og Glemsel tør vi jo dog ikke saadan aabenlyst anbefale som Livs-Viisdom. Og fremdeles, det, at Subjektet tænker sin Død, er en Handling. Det at et Menneske overhovedet, en distrait Mand som Boghandler Soldin og en Systematiker, tænker Døden overhovedet, det er rigtignok ingen Handling, det er bare saadan Noget overhovedet, og hvad saadan Noget er, er i Grunden ikke godt at sige. Men er det at blive subjektiv Opgaven, saa er for det enkelte Subjekt det at tænke Døden ikke saadan Noget overhovedet, men en Handling, thi netop deri ligger Subjektivitetens Udvikling, at han handlende gennemarbejder sig selv i sin Tænken over sin egen Existents, at han altsaa virkelig tænker det Tænkte ved at virkeliggjøre det, at han altsaa ikke tænker et enkelt Øieblik: nu skal Du hvert Øieblik passe paa, men at han hvert Øieblik passer paa. Her bliver nu Alt mere og mere subjektivt, som naturligt er, naar det gaaer løs paa at udvikle Subjektiviteten. Forsaavidt synes Meddelelse mellem Mand og Mand at være priisgivet til Løgn og Bedrag, hvis Nogen vil det; thi et Menneske behøver jo blot at sige: det har jeg gjort, saa kan vi ikke komme videre. Nu vel, hvad saa? Hvis han saa alligevel ikke havde gjort det? Ja, hvad vedkommer det mig, det er værst for ham selv. Naar der tales om det Objektive kan man bedre kontrollere; naar f. Ex. En vilde sige, at Frederik den Sjette var Keiser i China, saa siger man, det er Løgn. Naar derimod En taler om Døden, om hvorledes han har tænkt den og tænkt dens Uvished f. Ex., saa følger endnu deraf ikke, at han virkelig har gjort det. Ganske vist. Dog gives der en underfundigere Maade at faae at vide, om han lyver. Man lade ham blot tale: er han en Bedrager, saa modsiger han sig selv, netop naar han allerhøitideligst forsikkrer. Modsigelsen ligger ikke ligefrem, nei, den er deri, at Udsagnet selv i sig selv ikke indeholder Bevidstheden om det, som Udsagnet ligefremt udsiger. Udsagnet selv kan objektivt forstaaet være ligefrem, men Manden har blot den Feil: han ramser¹. At han tillige sveder og slaauer i Bordet, beviser slet ikke, at han ikke ramser, men beviser blot, enten at han er meget dum, eller at han tillige har selv en hemmelig Bevidsthed om, at han ramser. Det er nemlig meget dumt, at det at ramse skulde sætte En i Sindsbevægelse, da Sindsbevægelsen er det Indvortes, og det at ramse noget Udvortes, ligesom at slaae Vandet fra sig; og det er et maadeligt Bedrag, at ville skjule Inderlighedens Mangel ved at slaae i Bordet. – See, naar det at døe saaledes skal sættes i Forhold til hele Subjektets Liv, saa er jeg meget langt fra, om det saa gjaldt mit Liv, at have opfattet Døden, og endnu mindre har jeg eksisterende realiseret min Opgave. Og dog har jeg tænkt atter og atter, søgt Veiledning i Skrifter – og ingen fundet².

1. Den fremsatte Tankes redupliserede Tilstedeværelse i hvert et Ord, i hver en Mellemsætning, i Digressionen, i Billedets og Sammenligningens ubevogtede Øieblik, det agte man blot paa, hvis man vil gjøre sig den Uleilighed at see efter, om et Menneske lyver – dersom man da passer nøie paa sig selv; thi Evnen til saaledes at passe paa faaer man ved at holde igjen paa sig selv, saa faaer man den reent gratis og gider i Almindelighed ikke gjøre synderlig Brug af den.
(tilbage)
2. Skjøndt det oftere er sagt, vil jeg dog atter her gjentage det: hvad her udvikles vedgaaer ingenlunde de Eenfoldige, hvilke Guden, medens de paa anden Maade fornemme Livets Tryk, vil bevare i deres elskelige Eenfoldighed, der ingen videre Trang føler til en anden Art Forstaaelse, eller, forsaavidt den føles, ydmygt kun bliver et Suk over denne Livets Elendighed, medens dette Suk ydmygt finder Trøst i, at Livets Salighed er ikke at være den Vidende. Derimod angaaer det Den, som mener sig at have Evne og Beleilighed til dybere Forsken, og ham angaaer det saaledes, at han ikke tankeløst tager fat paa Verdenshistorien, men først besinder sig paa, at det at være et eksisterende Menneske er en saa anstrængende og dog saa naturlig Opgave for ethvert Menneske, at man naturligt først vælger den, i Anstrængelsen rimeligviis finder nok for hele Livet.
(tilbage)